

ДАНИЛО ОЛІВЕБЕРГ ДЕ ГРЕКАНІ ДИПЛОМАТ ЧАСІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Данило, “грецький отець і абат”, виринає вперше 1654 р. на королівському дворі в Стокгольмі. Звідки він приїхав до Швеції, в якому характері, з якою метою, про це поки що не знаємо нічого. Сам він підписувався зразу “Атсенець Данило абат”, потім (1656 р.) прибрав собі світське імення “Данило Олівеберг де Грекані”. Прізвище “Атенець” треба розуміти так, що Данило був з атенського монастиря; але його рідна сторона була, мабуть, на Пелопонесі, в однім меморіалі він з захопленням говорить, що це країна “родюча і багата ріжними родами оливи і вина”, там він мав знайомства з греками і думає там підняти повстання проти турків. Може та “Оливна Гора”, якою він прикрасив своє прізвище, була місцем його уродження. Зразу він говорив і писав тільки грецькою мовою, порозумовалися з ним тільки через перекладачів, пізніше стрічаємо його листи з латинським підписом, може, він і привчився дещо мов, якими прийшлося йому користуватись у мандрівках по Швеції, Польщі, Україні, Молдавії.

На шведському дворі звернув на нього увагу бувший польський канцлер Єронім Радзейовський, що пішов на шведську службу, бажав зробити кар’єру у політичних перемінах, що потрясали Східною Європою, і піднімав усякі широкі, нераз фантастичні плани. До своїх “акцій” він шукав сміливих, підприємчивих людей, між ними і Данило. Десь з кінцем 1653 р. чи з початком 1654 р. Радзейовський був у Парижі. Тут вступив до нього на службу якийсь Манаріні, що знав чужі мови, приїхав з Польщі, ніби кинувши службу короля, в дійсності, як пізніше показалося, був це польський шпиг, насланий для нагляду за Радзейовським. Радзейовський взяв його з собою із Гамбурга, посилав до Стокгольма, а потім в порозумінні з королівським двором рішив вислати його з своїми листами до гетьмана Богдана Хмельницького. Разом з цим Манаріні мав їхати на Україну й абат Данило. Це було його перше посольство на Україну.

Посли поїхали через московські землі. В Москві Манаріні виявив свої задушевні плани. Вже по дорозі він почав з Данилом безнастанні спори і суперечки, в Москві зажадав для себе окремої квартири, повів такі інтриги проти Данила, що москвичі не хотіли пустити ігумена на Україну, також до Хмельницького Манаріні вислав листа, в якому остерігав гетьмана перед Данилом, врешті виїхав з Москви і з нічим вернувся до Радзейовського¹.

По від’їзді Манаріні абат Данило зумів привернути собі довір’я московських бояр, і йому дозволено їхати до гетьмана.

Яке враження зробив шведський посол на Україні, це знаємо з листів Богдана Хмельницького і писаря Івана Виговського до королеви Христини і Радзейовського (з Білої Церкви 28 червня 1654 р.). Гетьман і генеральний писар з радістю вітали

¹ Архив Юго-Западной России (далі – Архив ЮЗР). – К., 1908. – Ч. 3. – Т. IV. – С. 79–80.

посольство “ніби з неба”, вже перед тим посилали до Швеції через Московську землю, але вони не могли перейти, так само шведські послы не могли перебратися через Польщу; щойно тепер щаслива нагода дозволяє розпочати зносини. Гетьман і писар дістали листи від Радзейовського, вислухали теж всього, що усно реферував отець Данило від канцлера і самої королеви, і передають усно відповідь через того самого посла, а в товаристві з ним їде і гетьманський посланець Яній, тобто Іван Тафралі. Поза тим Радзейовському передано слова співчуття, що він мусів залишити Польщу, “що нізвідки не пішло, тільки від злого регіментаря польського королівства” (короля) – пише Виговський; повідомляє теж про похід козаків і царя на Польщу і Литву; обіцяє переслати листи Радзейовського до молдавського воєводи Василя Лупула².

Данило вернувся щасливо до Стокгольму, – якою дорогою, не знаємо, – і 10 вересня 1654 р. передав усну інструкцію, яку одержав від генерального писаря, на доручення гетьмана. Гетьман дякує королеві, що в часи війни козаків з Польщею він не давав підмоги полякам, так само козаки відмовлялися вже воювати зі шведами. Гетьман виступає з пропозицією вічної приязні і взаємної помочі проти всіх ворогів; без відома короля не складе мира з Польщею; дораджує Швеції приязні з царем; коли б цар виповів війну королеві, гетьман стане по стороні короля; коли б король потребував колись військової підмоги, гетьман готов прислати, скільки буде потреба³. Як із змісту видно, посол передав вірно свою інструкцію; нічого в ній нема такого, що суперечило б тодішній політиці Хмельницького.

Король Карло Густав, наступник Христини, що абдикувала* в червні 1654 р., приготувався вже до війни з Польщею, не міг злегковажити козацьких оферт, він відповів гетьманові і генеральному писареві листами з 29 січня 1655 р. Листи писані згорда, але притому обережно, видно, шведський уряд не був зорієнтований, чи можна щиро переговорювати з Хмельницьким. Інтересно, що Данило названий послом Хмельницького – шведи не хотіли признатися, що почин переписки вийшов від них. Лист мали везти знов аббат Данило і Іван Тафралі, доручено їм усну інструкцію⁴.

Про друге посольство Данила на Україну знаємо небагато і тільки те, що він був у гетьмана, дістав відповідь і мав їхати назад до шведського короля⁵. Але при повороті не щастило йому: зразу мав їхати з полковником Бурляєм через Литву, але сюди не випустили їх москалі; потім пробував дороги разом з Іваном Тафралі через Молдову, Волощину і Туреччину (?), але й туди не могли переїхати. Хмельницький тим часом пішов походом на Галичину, а козацькі війська дійшли до Вісли і зустрілися з шведською армією, що зайняла Польщу, – була відкрита дорога до прямої комунікації⁶. Гетьман відіслав абата Данила зі Львова в почоті 3000 козаків, і так Данило доїхав до Варшави в жовтні 1655 р. По дорозі козаки захопили в полон князя Чарторийського з жінкою і сестрами, але на прохання Радзейовського випустили

² Там само. – С. 65–70.

³ Там само. – С. 73–75.

* Зреклася престолу.

⁴ Там само. – С. 75–76.

⁵ Там само. – С. 77–78.

⁶ Там само. – С. 89.

їх на волю⁷. Для Данила була приготовлена квартира в місті, але Радзейовський взяв його до свого дому, щоб – як пізніше йому закидали – “від його волі залежав та щоби ніхто з ним не говорив без його догляду”.

Листів Богдана Хмельницького з того посольства не знаємо, але Данило привіз інструкцію, де виложено пропозиції гетьманського уряду. У цій інструкції Хмельницький називає Данила “нашим послом” – так грецький абат перейшов до української дипломатичної служби. Зміст інструкції такий: як гетьман дізнався про напрямок, в якому ішов Карло Густав на Польщу, рушив сам з козаками на війська Потоцького; не добував по дорозі твердинь, як Кам’янець і Львів, щоб скоріше наблизитися до шведів і не допустити московських залог до тих міст. Козаки готові прийняти протекторат короля, іти з королем проти всіх ворогів; коли б Москва без причини ударила на Швецію, козаки стануть на стороні короля. Але союз з Московщиною для козаків є корисний і коли б приступили до нього шведи, “багато народів буде подавлених і побіждених тими силами”⁸. На випадок війни в Німеччині, Семигороді або деінде гетьман вишле королеві підмогу, скільки буде потреба; зате просить від короля захисту й охорони проти ворогів. По війні з Польщею король повинен виступити проти Туреччини і визволити християн з-під турецького ярма. Кам’янець на Поділлі король повинен віддати в управу Радзейовському, щоб був близько козаків і давав їм поради. Козаки радіють, що Карло Густав буде королем Польщі і просить, якщо він буде перебувати в Швеції, щоб назначив у Польщі такого віце-короля, який був у всьому залежний від нього і додержував усіх умов...⁹

Ця інструкція здебільше збігається з інструкцією, яку Данило привіз 1654 р. від Виговського, здається, і тут посол вірно передав те, що йому доручено. Серед реальних справ, які тут порушено, вражає тільки один несподіваний проект – війна з Туреччиною. “А що козаки не можуть оставатися без війни, після закінчення цієї війни з Польщею, просимо в[аше] кор[олівське] величество виступити проти турків, щоби визволити багато християн з цієї неволі, скласти пряму умову з москвитянами і з другими, що приєднаються, щоби кождий був забезпечений щодо своєї участі в цьому ділі. Коли це буде зроблено, ми підемо нашими човнами морем, в[аше] кор[олівське] вел[ичество] сушею, і так буде коротка і легка, ще невидана війна. Вже з давнього часу бажали ми підняти цю війну, ще під впливом венеціян, але перешкодила війна з Польщею, тому що ми не довіряємо королеві Казимирові, що не раз порушив обіцяний мир”. Цей план протитурецької війни видається нам не на місці в цій інструкції Богдана Хмельницького був дуже тверезим і реальним політиком, тяжко припустити, щоб він старався захопити шведського короля таким далеким і поки що фантастичним проектом. Правда, Хмельницький цікавився планами протитурецької ліги, ця справа ставала навіть актуальна від часу, як прийшло до розриву з татарами, але ще дуже далеко було до реалізації цих планів. Такий проект міг дістатися до інструкції хіба тільки за намовою самого Данила: грецький чернець гаряче бажав визволення своєї країни і зумів переконати гетьмана, що для цієї ідеї можна приєднати шведського короля.

⁷ Там само. – С. 85–86.

⁸ Там само. – С. 196–197.

⁹ Там само. – С. 86–89.

Що план протитурецької ліги вийшов головно з ініціативи Данила, про це свідчить його меморіал від 12 листопада 1655 р.¹⁰, поданий Карлові Густаву в справі турецької війни.

“Нема речі більш солодкої і милої як свобода, ані більш важкої, як неволя, нема народу, що знаходився б у більшій неволі, як греки, від багатьох літ зневажені і тиранізовані, просять вони, щоби Бог їх висвободив, як просили євреї в Єгипті. Отже я, бажаючи не тільки свободи для греків, але також слави і честі для в[ашої] кор[олівської] вел[ичності], що буде причиною цієї свободи, – як знавець Туреччини і Греції, хочу вказати в[ашої] кор[олівської] вел[ичності], як треба почати війну і лігу при допомозі в[ашої] кор[олівської] вел[ичності] з москалями, козаками, венеціанцями й англійцями”. Козаки і москалі ударять на Чорне море, – так турки будуть в облозі з двох боків, не матимуть засобів до прожитку, тоді король разом з москалями і козаками перейде Дунай і добуде перемогу ще майже аж у Польщі, бо на одного турка є десять греків, і зі славою увійде до Константинополя. Особливе значення має Пелопоннес, родюча й багата країна, що постачає оливу і вина. Лакедемонці* все ведуть війну з турками, мають біля 40000 війська, чекають тільки проводиря. Король повинен вислати Данила до них з обітницею, що їх визволить; Данило привезе від них 10 заложників для безпеки, потім з 10 кораблями і 2000 війська готов обсадити твердині Пелопоннесу. До цієї турецької війни треба приєднати також наші держави, – обіцяти Московщині татарські землі, цесареві Буду, Венеції Кафалонію і Корфу, англійцям Хіос і Митілене. В союзі з козаками шведський король може заволодіти Волощиною і Молдавією. Також перси є ворогами турків і чекають тільки часу, щоб на них напасти; король може вислати Данила до Персії, він постарается, щоб звідтіля приїхав амбасадор до Швеції на більшу славу короля.

Цей меморіал відкриває перед нами, як не можна краще, психіку і світогляд грецького аббата. Його проекти фантастичні, мало реальні, – перемоги й успіхи, якими він хоче вщасливити шведського короля, по-дитячому наївні. Але вражає його темперамент, гаряча вдача й жадоба діла: він готовий іти між греків піднімати повстання, готовий їхати до Персії, в далеку, невідому дорогу. А під тим проектом підписується гордо – “Агенець Данило грецький абат, посол Запорозького Гетьмана”.

На свій проект Данило, розуміється, не дістав ніякої відповіді. Але рішено послати його знов до Богдана Хмельницького, “щоби не скучав отець Данило у Варшаві”, як іронічно каже Радзейовський. Данило перебував у Варшаві, а щоб прислужитися королеві, вислав козаків із своєї сторожі на розвідку під Любена і Львів, вони принесли шведам деякі вісті. В дорогу на Україну він виїхав з початком січня 1656 р.¹¹.

Листів Карла Густава до гетьмана з цього часу не знаємо. З пізнішого оповідання Данила знаємо, що також Радзейовський передав свого листа до Хмельницького, в якому не радив гетьманові іти далі з військом: “Не відважуйся наступати і нищити земель, іди радше до власної землі”. Гетьман подер цей лист на малі кусники і сварив: “Що він собі уявляє, що так мені пише, якби я був його слугою? Я спричинив, що він дійшов до ласки у короля. Але Бог справедливий іншим способом його покарає”. Пізніше, як Данило від’їздив з України, гетьман доручив

¹⁰ Там само. – С. 94–96.

* Спартанці

¹¹ Акты ЮЗР. – СПб., 1889. – Т. XIV. – С. 892; 894; Архив ЮЗР. – Ч. 3. – Т. VI. – С. 72, 104, 108, 110.

йому сказати Радзейовському, “щоби до нас на будуче йшов відповідно до наших заслуг і достоїности, а не по своїй фантазії”¹².

З цього третього побуту Данила на Україні знаємо ще вістку, що він вів успішно пропаганду серед козаків в інтересі шведського короля¹³. Перед великоднем гетьман вислав його назад до короля дорогою на Волощину і Семигород, Данило перебув тут 6–7 тижнів, але не міг перебитись до шведів, бо поляки непокоїли шляхи; вислав тільки королеві вістку про себе (7 червня 1656 р.) через якогось євангелика Іствана, що за дорогу мав дістати 100 імперіалів¹⁴. Не дочекавшись безпечного переїзду, Данило вернувся до гетьмана і пробував переїхати через Полісся, але і тут дороги були зачинені. Врешті таки якимсь шляхом перебрався до Густава Адольфа і зустрів короля в Закрочимі (під Віслою) 19 серпня 1656 р.

Залишився опис церемоніальної аудієнції Данила у короля¹⁵. По привітанні посол вручив листи і заявив, що гетьман і все Запорозьке Військо бажають бути у тісному союзі з королем, найкраще можна це перевести через королівське посольство, що зробило б добре враження на козаків. Король відповів на привітання і сказав, що змагає до доброї приязні з гетьманом Хмельницьким, та через небезпеку доріг не можна було цього наміру здійснити. Потім прочитано лист Б. Хмельницького, а що він відкликувався на усну інструкцію послові, король просив ці доручення переказати. Данило говорив, що козаки бажають дружби зі Швецією і чекають посольства, та просив, щоб це посольство прислано якнайскоріше, бо козаки “народ схильний до підзорливости і уважають, що їм виказується легковаження, не бажаючи зносити з ними”. Послові наказано запропонувати воєнну підмогу, на перший раз 20–30 тисяч, з весною 100 тисяч і більше. Данило має вернутися протягом 10 неділь. Король дякував за ці пропозиції і бажав дізнатися, якої нагороди жадають козаки за цю поміч, але кінця розмови не дістає.

Ця аудієнція мала такий успіх, що Карло Густав рішився чим скоріше вислати посольство до Богдана Хмельницького. Це завдання король доручив Якову Гернешельдові і Готардові Веллінгові; Веллінг був тоді у Семигороді і звідти мав їхати до гетьмана, Гернешельд їхав прямо в товаристві Данила Гикоцина (під Нарвою) і тут шукати місце, де міг би зустрітися з козацьким конвоєм.

В тому часі Данило перейшов важку переміну, якої причин ні ходу не знаємо: він скинув чернечу рясу і прийняв світське ім'я – Данило Олівеберг де Грекані. З цим іменем виступає він вже в Інструкції посольства. Король бажав, щоб Данило “під іменем козацького посла” поїхав до господарів молдавського і волоського та наклонив їх до союзу зі Швецією. Характеристично, що шведським послам доручено мати з Данилом “довіренні, але обережні зносини”¹⁶.

До Данила в Швеції почали ставитися критичніше. В іншому листі короля до послів зазначено, що “тут нічого не трактовано з названим козацьким послом абатом о. Данилом, але ціла справа має бути переведена на Україні, між нашими послами та козаками”¹⁷. Далі сказано дуже довірочно, що Данило жадав, щоб козакам

¹² Архив ЮЗР. – Ч. 3. – Т. VI. – С. 215.

¹³ Там само. – С. 116.

¹⁴ Там само. – С. 119–120.

¹⁵ Там само. – С. 137.

¹⁶ Там само. – С. 133–137.

¹⁷ Там само. – С. 140–166, 167.

віддано Краків, – “чи цей абат жадає цього на основі інструкції, чи сам від себе таке пропонує, нам не є відомо”, – пише король; посли мали цю справу обережно розглянути¹⁸. І справді пізніше виказалося, що Данило не мав повновластей домогатися яких-небудь земель для України¹⁹.

Але тим разом Данилові не повелось поїхати на Україну. Посол Гернешельд, що мав перебратись через Підляшшя, видно, не зміг того виконати, і з його поїздки зрезигновано, тим більше, що до Хмельницького доїхали тим часом через Семигород інші шведські посли Велінгтон і Стернбах. Так, отже, Данило не зміг вернутися до гетьмана, дарма, що Хмельницький непокоївся тим, що з ним сталось²⁰.

Данило Олівеберг проживав тоді в Прусах без ніякої означеної роботи. Одинока інтересна справа, в якій він відігравав деяку роль, це був процес Єроніма Радзейовського, що попав тоді у неласку у короля Карла Густава. Данило був в тому процесі класичним свідком, бо здавна був у тісних зв'язках з Радзейовським, завдячував йому початок своєї кар'єри і все був під протекцією підканцлера. Але тепер він зле віддячився своєму добродієві. Закликаний до суду, він, “*Illustrissiml Domini Campiductoris et totius Zaporoviensium Exercitus Ablegatus; Illustrissimus atque Exsellrtissimus Dominus Daniel Oliveber de Grecani*”, зізнав, що Радзейовський вів на свою руку переписку з гетьманом Хмельницьким, що старався не допустити до висилки шведського посольства на Україну, намовляв Данила, щоб писав гетьманові, що положення шведського короля є непевне, врешті – щоб Данило кинув шведську службу і з ним, Радзейовським, перейшов до цісаря²¹. Про останню справу Данило навів таку характеристичну розмову: “Коли найясніший король був у Фраденбурзі в місяці жовтні п.Єронім Радзейовський, віцеканцлер польського королівства був хворий у Бравнсберзі, відвідав я його і коли вийшов до спальні і його поздоровив, перші слова були: “Поїдеш зі мною до Любеки”. Я відповів: “Що ж робитиму з тобою у Любеці?” Він відказав: “Як не хочеш зі мною іти, іди до чорта!”, потім додав: “Хотів я повести тебе до цісаря і справити, щоби ти дістав багато дарунків, а ти відкидаєш ці дарунки і ці почести, іди до чорта!” – й розпалений великим гнівом, вийшов з кімнати і відповів йому: “Я є християнин, хрещений, іди ти з твоїм родом до чорта”. Вислав за мною єзуїтів, що мене покійно просили, щоби наново ввійшов до кімнати. Ввійшов я, отже, вдруге, – він обняв мене перепросив, поцілував і сказав: “Я маю тебе за батька і брата, а ти не хочеш послухати моєї ради. Чи ж не бачиш, що шведи пропали від часу, як мене більше не кликали до ради; а передше, як я їм радив, добре з ними було. Тому треба мені вже самому спасатися і заховатися в яким безпечнім місці”. Я, щоби розслідувати ліпше його думку, сказав: “Підемо до цісаря і будемо з ним трактувати про козаків”. Він відповів: “Вже все я зробив, маю при собі листи від цісаря і щоденно кореспонденцію з його резидентом”. Як я це почув, відповів: “Пане, не маю приказу від гетьмана переговорювати з цісарем, а з найяснішим королем Швеції; не є се отже в моїй силі іти з тобою до Любеки”, і так я вийшов з його кімнати”²².

¹⁸ Там само. – С. 171–173; 180, 264.

¹⁹ Там само. – С. 194.

²⁰ Там само. – С. 178–179, 192.

²¹ Там само. – С. 183–185; 196–208, 214–216.

²² Там само. – С. 214–216.

Ця розмова малоє добре атмосферу, в якій приходилось працювати на чужині українському дипломатові. Україна під булавою Богдана Хмельницького добула собі вже ім'я в Європі, великі держави старалися приєднати собі козацьку приязнь, а різні політичні кар'єристи шукали на українській справі наживи для себе. І такий Радзейовський, що зразу багато причинився до приятних відносин між Швецією і Запорозьким військом, розсварившись з шведським королем, рад би з козаків зробити дарунок цісареві! І він манить до себе українського посла, рисує перед ним світлу кар'єру, обіцяє гроші і почеси на цісарському дворі. На похвалу Данила треба сказати, що він оперся тим підтяйгам і сам, хоч нічим справді й не зв'язаний з Україною, залишився вірний приказам гетьмана.

Але, що торкається самого Радзейовського, то Данило таки не був лояльний супроти свого протектора і друга, своїми зізнаннями пошкодив йому немало. Може бути, що у цій справі і сам був у підозріннях у шведів і тим способом старався себе рятувати. Радзейовський міг і йому закинути не одне як не з політичних правил, то щодо способу його життя. «В згаданій колегії (єзуїтів у Бравнсберзі) раз він (Радзейовський) погнівався з отцем Данилом, тоді п. Радзейовський сказав, що він напише до гетьмана Хмельницького і повідомить його про поведінку о. Данила, а саме: як він у тих сторонах вів непристойне життя, через те навіть попав у французьку слабість, що більше, він як духовної грецької віри (що їм не є дозволено) хотів тут женитися, на найбільшу ганьбу і сором запорозьким козакам, як гетьман Хмельницький дізнається про це, він накаже о. Данила повісити»²³.

Данило вів тоді справді бездільне життя у Прусах, був у єзуїтів в Бравнсберзі, їздив до Ельбінга, довгий час перебував у Марієнбурзі під час слідства над Радзейовським. Він все шукав способу дістатися на Україну. В Ельбінзі він зустрівся з українськими купцями, що приїхали у сто возів з крамом до Кенігсберга; вони мали доручення від Хмельницького і Виговського зв'язатися з Данилом, гетьман і генеральний писар тепер були зачудовані, що від посла нема ніякої звістки²⁴.

Данило перебував таким способом вісім місяців: від приїзду з України в серпні 1656 р. до квітня 1657 р. Тоді врешті король Карло Густав рішився відпустити Данила від себе, але вже в іншому характері – як *шведського резидента в Молдавії*. А саме, читаємо у шведській інструкції, гетьман *Хмельницький дав відставку Данилові*, коли і яким способом, про це не знаємо. Король доручає резидентові місію в Молдавії і Волощині, а саме впливати на господарів, щоб здержувати татарську орду в її границях і не дозволяти їм помагати полякам²⁵. Данило виїхав з шведським послом до Хмельницького, Густавом Лілієнкроною, мабуть з завшосте, після 10 квітня 1657 р., їхав на Краків, Угорщину і Семигород і щасливо доїхав до Молдавії.

В Молдавії він був, здається, недовго – разом з Лілієнкроною поспішав на Україну. Дня 9 червня вони приїхали під Чигирин. Лілієнкрона спинився в Суботові, Данило поїхав наперед, до гетьманської столиці і там перебував три дні, тоді запрошено до Чигирини і Лілієнкрону. Данило передав від шведського короля якісь дари Хмельницькому і Виговському; гетьман і канцлер в листах від

²³ Там само. – С. 217–218.

²⁴ Там само. – С. 192.

²⁵ Там само. – С. 266.

21 червня дякували за це королеві²⁶. Але на Україні Данило не мав давнього впливу. Лілієнкрона у своїй реляції Карлові Густаву писав, що козаки невдоволені тим, що Данило “*обіцяв королеві більше, як йому було доручено і як вони могли виконати*”. “Та особа, – остерігав Лілієнкрона, – не користується тут особливим поважанням, щодо віри часто закидають йому, що він кинув монаше звання. Я бажав би, щоби він був так вірний, вівся, як цього вимагає важність завдання, яке на нього вкладено. Оскільки можу думати з його поведення, він веде подвійну гру і мало пам’ятає про велику ласку і добродійства, які в[аша] вел[ичність] йому виявив”²⁷.

З Чигирина Данило вернувся знову до Молдавії; по дорозі зустріли його татари, і він схоронився до Умані і там перечекав небезпеку. В Молдавії діяльність Данила не була дуже широка. Він старався приєднати господаря для Швеції, займався справою викупу чотирьох шведських полковників з татарського полону (татари хотіли за них 12000 імперіалів), посилав до короля вісти про події на сході, найбільше про Україну. Іван Виговський, вибраний тоді гетьманом по смерті Хмельницького, доручив йому поїхати до Семигороду, пов’язати зносини з Ракоцієм, дуже напружені по невдалій кампанії князя на Поділлі. Данило їздив до князя і дістав відповідь, що Ракоцій лишається вірний союзові з Україною і Швецією²⁸.

Шведський уряд не дуже піддержував зносини з своїм резидентом, Данило не діставав ні листів, ні грошей. Це була й причина, що він виїхав з Молдавії на Україну. Тут трапив саме на приготування до війни з Московщиною. Дня 9 жовтня 1658 р. з табору під Федорівкою він пише до короля прохання пам’ятати про нього: “Тепер серед такої заверюхи залишивсь я без гроша” (*nunc in tantis herens tempes tatibus nummis carto*)²⁹.

Це останній лист Данила, який, опубліковано. Потім звістки про нього перериваються. Але можна думати, що він лишився при Виговськїм, віддав гетьманові якісь прислуги, мабуть у переговорах з Польщею, гетьман віддячився йому *польським шляхетством*.

В конституціях польського сейму 1659 р. читаємо: “Уродженого Данила Олівемберка, на інстанцію гетьмана військ наших запорожських за шляхтича польського та індигену за згодою всіх станів приймаємо, на що він і присягу вірності нам і Річпосполитій виконав. Привілей, виданий на це з нашої канцелярії, апробуємо”³⁰.

Може, нові публікації джерел того часу відкриють ще дальшу діяльність Данила. Цей монах-авантюрист, мандрівний дипломат, що у своїх подорожах переїхав всю Східну Європу (Швецію, Прусію, Польщу, Московщину, Молдавію, Семигород), всюди нав’язував політичні інтриги і врешті знайшовся в українській службі, заслуговує на те, щоб скласти його біографію.

Доба Богдана Хмельницького (До 400-річчя від дня народження великого гетьмана). Збірник наукових праць / Національна Академія наук України, Інститут історії України. – Київ, 1995. – С. 243–253.

²⁶ Архив ЮЗР. – Ч. 3. – Т. VI. – С. 330; Акты ЮЗР. Т. XI. – СПб. – С. 726; Жерела до історії України-Руси. – Т. XII. – С. 465.

²⁷ Архив ЮЗР. – Ч. 3. – Т. VI. – С. 316–317.

²⁸ Там само. – С. 330–332, 339–343, 344–345.

²⁹ Там само. – С. 359–360.

³⁰ Volumina legum. – Т. IV. – 1859. – С. 304.